

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

תולדות

(חלק ב שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת תולדות, כג"כט מרחשון, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2024

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

תולדות ג

רש"י א הכרח אַז דער פסוק מיינט דאָ נאָך ברכות – פון וואָנען איז די ראי' אַז דאָס זיינען דווקא די צוויי ברכות „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך“? נוסף לזה: דעם ענין און תוכן פון „ואעשך לגוי גדול“⁸ געפינט מען בברכות אברהם בלשונות פון מער הדגשה אין ריבוי מופלג – ולדוגמא וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו אברהם'ען: „ושמתי את זרעך כעפר הארץ גו'“⁹, „הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים גו'“¹⁰.

[און ס'איז שווער צו פאַרענטפערן אַז די ברכות „...כעפר הארץ“ אָדער „...ככוכבי השמים“ זיינען נאָר אַ תיאור בפרטי הכמות פון דער ברכה „ואעשך

א. באַ דער ברכה וואָס יצחק האָט געבענטשט יעקב'ן ווען ער האָט אים געשיקט קיין פדן ארם, שטייט אין פסוק: „ויתן לך את ברכת אברהם“. איז רש"י מעתיק די ווערטער „את ברכת אברהם“ און איז מפרש: „שאמר לו² ואעשך לגוי גדול³ והתברכו בזרעך⁴, יהיו אותן ברכות כו'“ (כדלקמן ס"ד).

איז דאָ ניט פאַרשטאַנדיק:

(א) דער פסוק דאָ איז אַליין ממשיך ומפרש וואָס ברכת אברהם איז – „לרשתך את ארץ מגורריך“⁵ – היינט (א) פאַרוואָס דאָרף דאָ רש"י בכלל זיך אָפשטעלן און מפרש זיין? און (ב) נאָכ־מער: רש"י איז גאָר מפרש, אַז מיט ברכת אברהם ווערן געמיינט אַנדערע ברכות „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך“), ניט די ברכה וואָס שטייט דאָ מפורש אין פסוק?⁶

(ב) אפילו אויב מאיזה טעם שיהי' האָט

(7) בדפוס שני דרש"י (וכן בכמה כת"י) הובא בפרש"י רק „ואעשך לגוי גדול“. אבל גם שם ממשיך „יהיו אותן הברכות כו' „בלשון רביס*“ וראה לקמן בפנים סעיף ג והערה 20.

(8) בגו"א כאן: פי' כי שאר ברכות ואברהם מברכיך שהוא נאמר על אברהם איך יתן אותו ליעקב. אבל לכאורה בלאה"כ מובן שאין הכוונה לברכות הנ"ל כיון שכבר ברכו בברכות אלו (כו, כט).

(9) לך יג, טז.

(10) וירא כב, יז. וראה שם טו, ה. ובפ' ח"ש בברכת לבן כו' לרבקה (כד, ט) מפורש בפרש"י שם „את זרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בהר המורי הרבה ארבה את זרעך גו' יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך כו'“. אבל י"ל כי שם מודגש בלשונם „לאלפי רבבה“ – הריבוי בכמות. וראה לקמן בפנים.

(* בדפוס שני נראה דפרש"י זה אינו ד"ה בפ"ג, אלא בא בהמשך ובאמצע פרש"י (שלפנינו הוא) בפסוק שלפניו „יבדך אותך ברכת אברהם שאמר ואעשך כו'“ (שאין ריחוק ונקודה לפני התיבות, ברכת אברהם ולאחריהם כרגיל בו בדה"ה חדש).

(1) פרשנו כה, ד.
 (2) בדפוס ראשון ושני וכמה כת"י רש"י ליתא תיבת „לו“.
 (3) לך יב, ב.
 (4) וירא כב, יח.
 (5) ראה מדרש לקח טוב עה"פ: ויתן לך את ברכת אברהם זו נחלת הארץ. וברלב"ג עה"פ: כי ממך יהי' הזרע אשר ייעד הש' יתע' לאברהם שיריש הארץ. וצע"ק דהרי מפורש זה בקרא.
 (6) בדפוס שני דרש"י הלשון בסיום פרש"י „ממך יצא אותו הזרע היורש את הארץ (ואח"כ) בא הפסק נקודות המציין ד"ה חדש, וממשיך) לרשתך את ארץ מגורריך“ ובב' כת"י רש"י (שתח"י) מוסיף על לשון רש"י (כפי שהוא לפנינו) ונתתי לך ולזרעך אחריו ממך יצא אותו הזרע היורש את הארץ לרשתך את ארץ מגורריך. אבל ברוב הדפוסים וכן בדפוס ראשון (ושאר כת"י שתח"י) ליתא.

ג'יט יעקב'ן די ברכות וואָס ער גופא האָט זיי באַקומען¹⁴.

ב. בנוגע דעם וואָס רש"י לערנט אַז „ברכת אברהם" מיינט ניט ירושת הארץ, זאָגן מפרשים¹⁵ אַז דער טעם דערפון איז ווייל ירושת הארץ „מתנה היא ולא ברכה".

[ויש להוסיף בזה¹⁶ (פאָרוואָס רש"י וויל ניט לערנען אַז „את ברכת אברהם" מיינט דעם המשך הכתוב „לרשתך את ארץ מגורייך"), ווייל דער פסוק גופא איז דאָך מסיים „אשר נתן אלקים לאברהם", ד.ה. דער אויבערשטער האָט שוין אָפגעגעגעבן צו אברהם'ען. ובמילא איז ניט מתאים צו זאָגן „ויתן לך את ברכת אברהם", בשעת אַז אויך באַ אברהם איז שוין דאָס געווען (ניט קיין ברכה אויף להבא, נאָר) אַ נתינה בפועל – בעבר].

עס פאָדערט זיך אָבער ביאור: כשם ווי מ'לערנט ביי „ואעשך לגוי גדול" (וואָס דער אויבערשטער האָט צוגעזאָגט אברהם'ן), אַז דאָס איז געווען יצחק'ס ברכה צו יעקב'ן, מיינענדיק דערמיט אַז די הבטחה זאָל נתקיים ווערן ביי יעקב ובניו – קען מען דאָך אַזוי לערנען אויך בנוגע ירושת הארץ: וויבאָלד אַז לפועל איז (לפי פשוטו) די לאַנד נאָך ניט אָפגעגעבן געוואָרן צו אברהם'ען, ס'איז נאָר וואָס „אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשויה"¹⁷, איז די

לגוי גדול" וואָס איז די עיקר ועצם הברכה – און רש"י ברענגט דעם כלל ועיקר הברכה און ניט די פרטים –

ווייל (א) ס'איז כלל ניט גלאַטיק, ווייל פון דעם גופא וואָס די הבטחות „ושמתי גוי כעפר הארץ" און „ארבה גוי ככוכבי השמים גוי" – האָט דער אויבערשטער אויסגעטיילט אַלס באַזונדערע ברכות, איז מוכח אַז אין זיי איז דאָ אַ הוספה מיוחדת אויף דער ברכה „ואעשך לגוי גדול" (ווי ס'איז מובן אויך בפשטות, אַז מיט „גוי גדול" קען מען מיינען אויך אַזאָ ריבוי וואָס איז קלענער און קען אפילו ניט פאָרגליכן ווערן צו „עפר הארץ" אָדער „כוכבי השמים"). ועוד ועיקר (ב) אויך ביי ישמעאל איז געזאָגט געוואָרן די ברכה פון „גוי גדול"¹¹ –

און עפ"ז יומתק דער הכרח פון די ברכות „כעפר הארץ" און „כוכבי השמים" – אַ ברכה נוספת ומיוחדת¹², ווייל דאָס איז נאָר פאָר בני אברהם יצחק ויעקב].

ג) נאָך מער תמי': לכאורה איז גאָר דאָ אַ הכרח צו זאָגן אַז דער פסוק דאָ מיינט בדוקא ניט די צוויי ברכות, וואָרום די ברכות זיינען אויך געזאָגט געוואָרן (פריער) צו יצחק'ן¹³: „והרביתי את זרעך ככוכבי השמים גוי והתברכו בזרעך כל גויי הארץ" – איז פאָרוואָס האָט יצחק געדאָרפט בענטשן יעקב'ן מיט ברכת אברהם, בעת אַז ער איז געבענטשט געוואָרן מיט די זעלבע ברכות? ס'איז דאָך מער מתאים ווען יצחק זאָגט אַז ער

(11) לך יי, כ.

(12) אף שגם בישמעאל נאמר ע"י המלאך (טו, יו"ד): הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב – אבל לא הושוו לעפר הארץ, חול הים או ככוכבי השמים.

(13) פרשתנו כו, ד.

(14) ואף שגם ירושת הארץ נאמרה ליצחק (שם, ג) הרי ממשיך תיכף השייכות לאברהם – והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

(15) רא"ם וגו"א. וראה באר יצחק כאן מה שמפרש בדברי הרא"ם.

(16) ואולי זוהי כוונת הרא"ם והגו"א.

(17) פרש"י לך טו, יח. ישא"כ בכ"ר (פמ"ד, כב): מאמרו של הקב"ה מנעשה. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 204 ואילך, וש"נ.

ד. ווייטער איז רש"י ממש"יך: „יהיו אותן ברכות האמורות²¹ בשבילך, ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך²².”

איז אינגאנצן ניט פאָרשטאַנדיק – וואָס גיט צו די אריכות הלשון? ס'איז פשוטו של מקרא בפשטות אַז די ברכות „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך” וואָס רש"י ברענגט אַלס „ברכת אברהם”, באַציען זיך צו „ויתן לך” – ליעקב?

[בדוחק קען מען זאָגן אַז דאָס וואָס רש"י זאָגט „יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך” (ווי מפרשים²³ זיינען מסביר כוונת רש"י), אַז „ויתן לך את ברכת אברהם” מיינט אַז ער גיט די ברכות אָפּ יעקב'ן, ניט אַז יעקב זאָל געבענטשט ווערן מיט ברכות וועלכע זיינען ענליכע צו ברכת אברהם, וואָס דעמאָלט קענען די ברכות (ברכת אברהם) אַוועקגעגעבן ווערן צו אַן אַנדערן.]

אַבער דער המשך וסיום הלשון „ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך” איז בלויז אַ כפל, וואָס איז שוין מובן פון „יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך”]

אויך דאַרף מען פאָרשטיין: וויבאַלד רש"י איז מפרש די ווערטער „ברכת אברהם”, פאָרוואָס איז ער מעתיק פון פטוק אויך דעם וואָרט „את”²⁴.

ברכה¹⁸ – אַז דעם אויבערשטנס הבטחת הנתינה פון א"י צו אברהם'ען זאָל אויס-געפירט ווערן בפועל ביי יעקב ובניו, אַז זיי זאָלן זיין די וואָס וועלן ירשנען א"י בפועל¹⁹.

[און אויב דער הכרח וואָלט געווען (בלויז) פון המשך הכתוב, וואָלט רש"י מעתיק געווען ניט נאָר די ווערטער „את ברכת אברהם”, נאָר אויך דער המשך הכתוב¹⁹; אָדער עכ"פּ מרמז געווען אויף זיי מיט צוגעבן „וגו”].

ג. לכאורה וואָלט מען געקענט זאָגן אַז מיט „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך” וואָס רש"י ברענגט, ווערן ניט געמיינט דוקא די צוויי ברכות, נאָר זיי זיינען כולל אַלע ברכות וואָס דער אוי-בערשטער האָט געבענטשט אברהם'ען (וועלכע שטייען צווישן די צוויי – „ואעשך לגוי גדול” איז די ערשטע ברכה פון דעם אויבערשטן צו אברהם'ען און „התברכו בזרעך” – די לעצטע).

עס איז אָבער מובן דער דוחק שבזה (א) רש"י וואָלט געדאַרפט לכל הפחות מרמז זיין אַז ער מיינט אויך אַלע ברכות אינצווישן; ועוד ועיקר (ב) רש"י פירט אויס (כדלקמן) „ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך”, וואָס דערפון איז מובן, אַז ער מיינט דוקא די צוויי ברכות²⁰.

הכוונה לכל הברכות כהמשך הלשון „אותן ברכות.”
 (21) כ"ה בדפוסים שלפנינו. בדפוס ראשון „הברכות אמורות”. ולכאורה כצ"ל. וכמה כתיב „הברכות האמורות”, וכ"ה ברא"ם. בדפוס שני וכמה כתיב „ברכות אמורות”.
 (22) ראה לעיל הערה 6, 20 – שינוי גירסאות בלשון רש"י.

(23) נסמנו לעיל הערה 15.
 (24) וליתא בדפוס שני וא' מכת"י רש"י (שתח"י).

ברא"ם (ושפ"ח) מפרש דאל"כ ויתן לך ברכת אברהם מיבעיא ל' לא את ברכת אברהם, דמשמע

(18) ולהעיר מוחי (מת, ג): ויברך אותי ומפרט הברכה בכתוב שלאח"ז „הנני מפרך גוי ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך גוי”.

(19) להעיר מרש"י ד"ה שוכב עלי' (ויצא כח, יג).
 (19*) עדי"ז קשה לפי ביאור הבאר יצחק שם, שהו"ל לרש"י להעתיק גם התיבות „ויתן לך”.

(20) אבל להעיר מהגירסא בכמה כתיב רש"י „יהיו כל הברכות האמורות לאברהם בשבילך”. ולהעיר גם מהגירסא בדפוס שני וכת"י רש"י הנ"ל (הערה 7), שמשמע לכאורה, „ואעשך לגוי גדול” הוא ציון לברכה הראשונה הנאמרת לאברהם, אבל

ה. דער ביאור בכל זה:

די שוועריקייט וואָס רש"י באַוואָרנט אין פסוק איז:

ווען די תורה דערציילט וועגן אַ ברכה וואָס עמעצער האָט באַקומען, שטייט בדרך כלל דערביי די סיבה ווערעם אויף דעם, אָדער דאָס איז מובן מעצמו. אַזוי ווי מ'געפינט ביי דער פריערדיקער ברכה וואָס יצחק האָט געגעבן, אַז יצחק האָט געזאָגט²⁵, "הנה נא זקנתי וגו' עשה לי מטעמים וגו' בעבור תברכך נפשי בטרם אמות"; "עד"ז ביי די ברכות וואָס דער אויבערשטער האָט געבענטשט יצחק'ן ווען ער האָט געזאָגט²⁶, "גור בארץ הזאת", אַז דאָס איז צוליב דעם וואָס "ה' דעתו (של יצחק) לרדת למצרים כו"²⁷. "עד"ז ביי די ברכות וואָס נאָך דער עקידה, וואו עס שטייט²⁸ אַז דאָס איז "עקב אשר שמעת בקולי" וכיו"ב כ"מ.

בנדו"ד אָבער איז אין פסוק ניט אָנגע- דיטעט – און ס'איז אויך ניט מובן מעצמו – צוליב וועלכן טעם האָט יצחק איצט געבענטשט יעקב'ן²⁹.

בשלמא די ברכה, "ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים",

שנטלה מזה ונתנה לזה. ולפיכך הוכרח לפרש שהיו אותו הברכות עצמן האמורות לאברהם בשבילך כו'. – ולכאורה אפשר לפרש כן גם אם ה' כתוב, "ויתן לך ברכת אברהם".

(25) פרשתנו כו, ב"ד.

(26) פרשתנו כו, ג ואילך.

(27) פרש"י שם, ב. וגם מסיים שם (פסוק ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי גו'. אשר בא בהמשך למ"ש (שם, ג) והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

(28) וירא כב, יח.

(29) ראה אלשיך כאן, שהקשה כן: איך נתייחסו לו ברכות אלו פה. וגם בחזקוני נראה שבא לפרש מהו ענין הברכה כאן. ראה הערה הבאה.

קען מען פאַרשטיין: היות אַז יצחק האָט יעקב'ן געשיקט צו טאַן אַ שידוך, האָט ער דערפאַר אים געבענטשט אַז „ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך גו"³⁰; וואָס פאַר אַ שייכות האָט אָבער דערמיט דער המשך „ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגורייך"? [אויב „ברכת אברהם" מיינט ירושת הארץ, באַלאַנגט דאָס גאָר צו דער פריערדיקער ברכה פון „ויתן לך האלקים גו' משמני הארץ גו"³¹ (וואָס דאָס איז געווען די ברכה פון יצחק'ן צו יעקב'ן „בטרם אמות"³²)].

1. דעריבער איז רש"י מפרש אַז אויך „ברכת אברהם" איז אַ ברכה וואָס איז בשייכות צום שידוך, ווייל דערמיט ווערט געמיינט די ברכה „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך" (וועלכע זיינען

(30) בחזקוני פסוק ג: א"ר א"י אין קיום שטר אלא בחותמיו לפיכך ברכו אחר ברכת ויתן לך פעם אחרת מדעת היא ברכת ואל שדי יברך אותך כו'. ועד"ז הוא במדרש לקח טוב עה"פ. אבל מקור דרשת ר"א בב"ר (פס"ז, יב) הוא על הלשון „ויברך אותך" שבפסוק א „ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו", שרק אח"כ נאמר ויצוהו [ועפ"ז מתורצת קושיית המפרשים מהו ענין „ויברך אותו" שם, והרי נאמר לאח"ז: ואל שדי יברך אותך (ראה יפ"ת שם). אבל ראה רד"ק שם: ויברך אותו והברכה היתה מה שאמר ואל שדי יברך אותך. ולכאורה כצ"ל בפשוטו של מקרא, שהרי רש"י לא פ"י בזה כלום (ולהייר מפרש"י בראשית ב, ח). ובפרט ע"פ פרש"י שבערה הבאה].

(31) ראה אברבנאל כאן קושיא הי"א. ובסוף הפרשה כתב: וחזר לקיים לו אז באותה שעה הברכה אשר נתן לו באמרו ויתן לך את ברכת אברהם וגומר לרשתך את ארץ מגורך. אבל לפי פרש"י שם (כו, לג) כבר קיימו לפני"ז (וראה יפ"ת לבר' הנ"ל).

(32) ברשב"ם (ועד"ז בחזקוני) עה"פ לרשתך את ארץ מגורייך: מאחר שלא תקח אשה מבנות כנען שהם עבדים כמו שצוה אברהם ליצחק, אבל בפשוטו של מקרא לא מצינו בהציווי דאברהם (בפ' חיי שרה) שזה ה' שייך לירושת הארץ.

ועד"ז אויך ביי דער ברכה „והתברכו בזרעך“, דער „דרך“ זאָל ניט גורם זיין המעטת השם פון זיינע בנינים [משא"כ די ברכות וואָס זיינען נוגע אים (יעקב'ן) אַליין, אויך די ברכה אַז זיין שם זאָל ניט נתמעט ווערן³⁶, זיינען נכלל אין דער ברכה וואָס יצחק האָט אים געגעבן פריער³⁷].

ז. עס איז אָבער די שאלה: וואָס איז יצחק'ס כוונה אין בענטשן יעקב'ן מיט די ברכות מיוחדות פון „ברכת אברהם“, די ברכות זיינען לכאורה ניט מקויים גע- וואָרן באַ אברהם'ען גופא?

[אין הכי נמי אַז די כונת הברכות איז אויף לעתיד ודורות שלאחצו, וויבאַלד אָבער אַז די ברכה איז געגעבן געוואָרן לאברהם ווייל זיין „דרך“ איז „ממעטת פו"ר“, באַצייט זיך די ברכה צו דער פו"ר פון אברהם עצמו – און דאָס זעט מען לכאורה ניט]

וואָרום באַ אברהם איז געבאָרן גע- וואָרן נאָר איין זון פון שרה – יצחק, וואָס דוקא „ביצחק יקרא לך זרע“³⁸ (משא"כ ישמעאל ובני קטורה)³⁹. היינט ווי קען מען זאָגן אַז אין דער הולדה פון איין זון (יצחק) האָט זיך אויסגעדריקט די ברכה פון פו"ר וואָס האָט באַוואָרנט דעם נ'יענט פון פו"ר דורך דרך?

ועד"ז בנוגע דער ברכה „והתברכו

הענינים דממן ושם לעצמו אינם שייכים כאן, כדלקמן בפנים.

(36) ועד"ז בממון.

(37) כו, כט – יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים הוה גביר לאחיק גו'. ואי"צ לאומרו עוה"פ לפני הליכתו בדרך, משא"כ באברהם שהיתה הברכה הראשונה.

(38) וירא כא, יב.

(39) ראה תיב"ע שם. רמב"ן ר"פ תולדות. טור הארוך ופענח רזא ח"ש כה, ה. ולהעיר מפירוש (המיוחס לרש"י דה"א בתחלתו.

א המשך ופירוט פון דער פריערדיקער ברכה „ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך גו'“, א המשך ופירוט פון „וקח לך משם אשה“

– האָבן אַ סך קינדער („ואעשך לגוי גדול“)³³ און אַז זיי זאָלן זיין אַזוינע קינדער וואָס „והתברכו בזרעך“.

ער איז אָבער מדייק צוצוגעבן דעם לשון „את ברכת אברהם“, ווייל דאָ איז נויטיק ניט סתם אַ ברכה בשייכות צו אַ שידוך („ויפרך וירבך“), און (אויך) ניט סתם אַ ברכה וואָס איז געגעבן געוואָרן צו אברהם'ען, נאָר די ברכה המיוחדת וואָס איז געווען נוגע אברהם'ען ביחוד (און דערפאַר איז רש"י אויך מעתיק דעם וואָרט „את“):

יעקב האָט געדאַרפט גיין אין וועג אַריין („קום לך פדנה ארם“) און מזוייט שוין פון פריער אַז „דרך“ איז „ממעטת פרי' ורבי“ און „ממעטת את השם“³⁴, דעריבער האָט יצחק מוסיף געווען: „ויתן לך את ברכת אברהם“, די ברכה „ואעשך לגוי גדול“ איז אברהם'ען געגעבן גע- וואָרן במיוחד צוליב דעם („לך“) ווי (מאצ'ך) וואָס איז ממעט פו"ר³⁵, ווי רש"י איז דאָרט מפרש.

(33) והרי זו ברכה נוספת על מש"א לפני'ז יפרך וירבך, דפי' (אחד מוליד לא רק אחד, כ"א) מוליד הבה (פרש"י בראשית א, כב). אבל אין מודגש בה גוי גדול (ולהעיר שגם בישמעאל (לך יז, כ) מוסיף „גוי גדול“ לאחר „הפריתי אותו והרביתי אותו במצא"ך“, ועד"ז אינו מודגש בהלשון „והיית לקהל עמים“. וראה וישלח לה, יא וברש"י שם.

(34) פרש"י ר"פ לך (יב, ב).

(35) באלשיך מפרש דהג' דברים דהדרך ממעטת ושללו בהברכה דפסוק ג: יברך אותך בממון (ועד"ז הוא באברבנאל), יפרך וירבך – בנינים, לקהל עמים – שם (ועד"ז הוא בספורנו עה"פ).

אבל בפשוטו של מקרא: א) נוגע לא רק תוכן ברכות אלו כ"א שהם ברכת אברהם. כהמשך לשון רש"י (ולכן נוגע פסוק ד), וכדלקמן בפנים. ב) ב'

יעקב'ן איז געווען בלויז מיט דער כוונה צו טאָן דאָרט אַ שידוך – ניט בכדי צו אַנטלויפן פון עשיו, ווייל דאָס האָט רבקה (בפשוטו של מקרא) ניט מגלה געווען צו יצחק⁴⁵.

מ'קען ניט מחלק זיין, אַז יצחק'ס שי- דוך האָט געמוזט קומען דורך אַ שליח ווייל יצחק איז געווען אַן עולה תמימה⁴⁶ (צוליב דער עקידה) און האָט דערפאַר ניט געקענט אַרויסגיין פון א"י (משא"כ יעקב וואָס האָט יע געקענט אַרויסגיין) – ווייל, בפשוטו של מקרא, איז ניט דאָס געווען דער טעם וסיבה פאַרוואָס אברהם האָט ניט געוואָלט לאָזן יצחק'ן גיין אַליין אין ארם נהרים⁴⁷; און ערשט שפעטער איז צו יצחק'ן נתגלה געוואָרן אַז ער איז אַן „עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך“⁴⁸.

אַט די שאלה⁴⁹, פאַרוואָס האָט יצחק יע געשיקט יעקב'ן „פדנה ארם“ ווערט פאַרענטפערט דערמיט וואָס יצחק האָט מוסיף געווען „ויתן לך את ברכת אברהם – ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך“:

45) וכ"כ בביאורי מהרא"י, חידושי ופי' מהר"ק. אוה"ח עה"פ.

46) פרש"י פרשתנו כו, ב.

47) בפ' ח"ש. שעפ"ז מובנת האריכות בהכתוב ופרש"י שם (כד, ז) – ראה לקו"ש חט"ו ע' 158. וראה שם ע' 201.

48) ראה לקו"ש ע' שם 203 הערה 29, וש"נ.
49) בפשוטו של מקרא מצינו שינוי בין השידוך ביצחק והשידוך ביעקב, דאצל יצחק אמר אברהם (שם כד, ז) כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך, משא"כ ביעקב שיצחק פירט „ביתח בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך“ (וראה רש"י ויצא כט, יז: שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה כו.). אבל לכאורה אין לתרץ עפ"ז הטעם לשליחות יעקב, כי אדרבה, לפי זה דברור הענין יותר קל יותר לסמוך על שליח להביא לא"י מבנות לבן.

בזרעך – מען געפינט ניט לכאורה אַז דאָס זאָל מקויים ווערן באַ בני אברהם עצמו; ואדרבה, (לבד זה וואָס דוקא ביצחק יקרא לך זרע, כנ"ל), נאָך איידער יצחק איז געבאָרן געוואָרן איז וועגן ישמעאל געזאָגט געוואָרן⁴⁰, „והוא יהי פרא אדם ידו בכל ויד כל בו“ – „הכל שונאין אותו ומתגרין בו“.

דעריבער איז רש"י ממשך „יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך“: די ברכות וועלכע זיינען געזאָגט געוואָרן לאברהם, זיי עצמן וועלן זיין צוליב יעקב⁴¹ – דוקא באַ אים וועלן זיי נתקיים ווערן בפועל. און ווי ס'איז טאָקע געווען בפועל, אַז באַ יעקב'ן זיינען געבאָרן געוואָרן די י"ב שבטים⁴², וואָס אין דעם גופא איז שוין ניכר די התחלה און יסוד פון אַ גוי גדול – מען זעט פעולת הברכה וועלכע באַוואָרנט ושוללת דעם מיעוט פון פו"ר דורך „דרך“.

ח. ויש לומר עוד אַז מיט דעם פאַר- ענטפערט רש"י נאָך אַ שאלה אין פשוטו של מקרא: ווי קומט דאָס אַז יצחק האָט יעקב'ן אַליין געשיקט „פדנה ארם וגו' וקח לך משם אשה“ – און האָט זיך ניט נוהג געווען ווי זיין פאָטער אברהם, וואָס האָט געשיקט אַ שליח און אים אָנגעזאָגט⁴³, „ולקחת אשה לבני משם“⁴⁴?

[וואָרום דאָס וואָס יצחק האָט געשיקט

40) לך טז, יב ובפרש"י.

41) וראה גם פרש"י ויצא כח, טו: מה שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתי כו. וראה לקמן בפנים סעיף ט.

42) ורבותינו דרשו עם כל שבט נולדה תאומה ועם בנימין תאומה תיריה (רש"י וישלח לה, יז. וראה רש"י וישב לו, לה).

43) ח"ש כד, ז.

44) ראה גם אלשיך כאן: ושת"כ כו' למה אגרע ממך כו' ואותי תצוה ללכת לחו"ל כו'.

עאלן, און אזוי אויך דאָס וואָס איז געזאָגט געוואָרן וועגן עשׂי, האָבן קיין שייכות ניט צו דער ברכה מיט וועלכער דער אויבערשטער האָט געבענטשט אברהם.

י"ד. עפ"ז איז מובן אויך דער המשך וסיום הכתוב: ויבאֵלד אֶז יעקב גייט אָוועק פון א"י און בויט זיין בית אין חו"ל, ואדרבה די ברכה פון „גוי גדול“ איז ביי אים פֿאַרבונדן דוקא מיט זיין אוועקגיין בדרך (קיין חו"ל), דאָקעגן עשׂי בלייבט אין א"י, קען מען דעריבער מיינען אַז עשׂי בלייבט דער מוחזק אין א"י⁵⁶ –

איז יצחק מוסיף „לרשתך את ארץ מגורריך אשר נתן אלקים לאברהם“. ואדרבה, ויבאֵלד „אותן ברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך“ איז מובן ופשוט אַז דער ארץ „אשר נתן אלקים לאברהם“ געהערט דוקא און נאָר צו יעקב וזרעו אחרייו⁵⁷.

זייענדיק „אותו הגוי ואותו הזרע“, איז בלויז צו זיי געגעבן געוואָרן דער ארץ.

יא. נאָך אַן ענין אין דער ברכה פון יצחק „יהיו אותן ברכות אמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך“ – וואָס איז שייך במיוחד צו דער ברכה „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך“:

דער לשון הברכה „ושמתי את זרעך כעפר הארץ גוי“ אָדער „ככוכבי

אברהם סבור כו'. כיון שעמד יעקב כו' ויתן לך את ברכת אברהם ברכה שברך את אברהם כו' כך הוא מקיימה כו'. ע"ש.

(56) ראה גם אלשיך: עוד ה' אפשר (אלא שהוא מפרש שזהו כללות המכוון בפסוק זה).

(57) עפ"ז מובן בפשטות מה שאמר „אשר נתן אלקים לאברהם“ – דלכאורה מיותר, כקושיית האלשיך שם.

דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט גע- בענטשט אברהם'ען „ואעשך לגוי גדול“ איז געווען פֿאַרבונדן מיטן ענין פון „לך לך“⁵⁰, צוליב (און בשכר) די הליכה בדרך כו'⁵¹ – דערפֿאַר האָט יצחק געשיקט יעקב „קום לך פדנה ארם ביתה בתואל גוי וקח לך משם אשה“, אין זכות פון דער הליכה וועט ער באַקומען די ברכה פון „ואעשך לגוי גדול“⁵² (והתברכו בזרעך).

ט. עס ווערט אָבער די שאלה: מ'געפינט אַז אויך ישמעאל איז גע- בענטשט געוואָרן פון דעם אויבערשטן מיט דער זעלבער ברכה⁵³: „ברכתי אותו והפריתי אותו והרביתי אותו במאד מאד שנים עשר נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול“ – היינט אין וואָס באַשטייט דער יתרון מיוחד און דער ברכה צו יעקב? נאָכמער שווער איז וואָס נבואת השם איז עשו אַלס „גוי“ ווערט פֿאַרגליכן צו יעקב'ן – „שני גרים“, „שני לאומים“⁵⁴?

דעריבער איז רש"י מוסיף „ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך“. משא"כ⁵⁵ די ברכה בשייכות צו ישמ-

(50) להעיר מהמ"ד (ר"ה טז, ב) אף שינוי מקום דכתיב ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול. אבל ראה פרש"י לך טז, ג. וראה הערה הבאה.

(51) לכאורה מפשטות פרש"י בר"פ לך משמע שהברכה ואעשך לגוי גדול היא ע"י ביאתו לא"י, לא ע"י – לך לך, אבל א' רש"י לא מעתיק שם התיבות „אל הארץ“ (ב) מדייק „ושם“ בניגוד ל„וכאן“ (אי אתה זוכה) – ההליכה מכאן ולא זכות „הארץ“. (52) ולהעיר מאמירת הקב"ה ליעקב כשירד למצרים (ויגש מו, ג) כי לגוי גדול אשימך שם.

(53) לך יו, כ. ושם טז, יו"ד: הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב. ובפ' וירא כא, יג: וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא. ושם, יח: לגוי גדול אשימנו.

(54) פרשתנו כה, כג. וראה פרש"י וישלח לו, ז. (55) ראה גם אגדת בראשית פע"ב: כיון שעמד

ישמעאל והוליד שנים עשר נשיאים כו' ה'

ברכה „והתברכו בזרעך כל גויי הארץ“
 אַז דאָס וועט זיין אין אַן אופן אַז מ'וועט
 זיך בענטשן מיט זיי אַלס „זרעך“ – דיינע
 קינדער, די קינדער פון אברהם.

און דאָס איז געווען ברכת יצחק
 „ויתן לך את ברכת אברהם – ואעשך
 לגוי גדול והתברכו בזרעך, יהיו אותן
 ברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו
 הגוי ואותו הזרע המבורך“, אַז דער
 „ואעשך לגוי גדול“ זאָל זיך אַרויסזאָגן
 נאָר ביי יעקב'ן, און ווי מיר זעען,
 אַז כל ישראל ווערן אָנגערופן שבטי
 ישראל (בני ישראל) על שם יעקב; ועד"ז
 דער והתברכו בזרעך – אַלס קינדער
 פון יעקב.

(משיחת ש"פ תולדות תשל"א)

השמים“ „וכחול אשר על שפת הים“
 (ועד"ז די תחילת הברכה וואָס יצחק
 האָט געזאָגט יעקב'ן דאָ „ויפרך וירבך“)
 ברענגט אַרויס דעם ריבוי עצום בכמות
 פון די קינדער וואָס וועלן אַרויסקומען
 פון אים, עס איז אָבער אין דעם ניט ניכר
 זייער שייכות והתייחסות צו אים, אַז זיי
 ווערן אָנגערופן על שמו.

משא"כ די ברכה „ואעשך לגוי גדול“
 וואו ס'איז מודגש, אַז אַלע ילדים ויוצאי
 חלציו ווערן נתייחס צו אים, אַז ער איז
 דער „גוי גדול“⁵⁸. ועד"ז בנוגע דער

(58) משא"כ בנוגע לישמעאל שנאמר (לך יז, כ) ונתתיו לגוי גדול (ולא – „ואעשה אותו“). אבל בורא כא, יח: לגוי גדול אשימנו. אבל בכ"א אי"ז ברכת אברהם, כנ"ל בפנים.

